

Graansilo

ROMEINEN

Zuid Limburg was dé voorraadschuur van de Romeinse leger langs de Rijn. Ruim 66.000 Limburgers leefden in het 'Egypte van het Noorden'

door Ray Simoen

De ontdekking van de vruchtbare lösslaag in Zuid-Limburg door de Romeinen rond 15 voor Christus was van even grote betekenis als die van de steenkoollagen bijna negentien eeuwen later. Zuid-Limburg veranderde totaal van aanzicht: nieuwe bewoners stroomden toe, zeven steden werden gesticht, honderden nederzettingen en boerderijen werden gebouwd. De rustige streek, waar de Eburonen slechts voor eigen gebruik produceerden, veranderde in een dynamische regio, die snel werd opgenomen in de Romeinse markteconomie. „Limburg werd de graanschuur voor de Romeinse legers in het noorden van het rijk. Wat Egypte voor Rome, de hoofdstad van Imperium Romanum was, dat was Zuid-Limburg voor de Romeinse militaire legerplaatsen en bestuurlijke centra - Nijmegen en Bonn - langs de Rijn: een graanschuur en leverancier van aardewerk”, zegt Karin Jeneson, conservator van het Heerlense Thermenmuseum. Zij promoveerde onlangs op het proefschrift 'het Romeins landschap tussen Tongeren en Heerlen'.

Tijdens haar zesjarig onderzoek bestudeerde ze al het archeologische onderzoek dat de afgelopen 150 jaar in het Belgische, Zuid Limburgse en Duitse grensgebied was gedaan en legde de onderzoeksresultaten naast elkaar. „Dat was nog nooit gebeurd.” Haar onderzoek resulteerde in een opmerkelijke herijking van het bestaande beeld van deze regio in de Romeinse periode. Het opmerkelijkste is wel dat Zuid-Limburg veel dichter bevolkt was dan werd aangenomen. „Tot nu toe schatte men het aantal bewoners op tienduizend. Maar we moeten eerder denken aan circa 66.000 personen.” Dit aantal loopt mogelijk verder op als aanvullend onderzoek kan worden verricht met hoogwaardige apparatuur en technieken als digitaal tekenen.

Zuid-Limburgs landschap tijdens de Romeinse overheersing.

artist impression Thermenmuseum

Maar dit kan niet meer in beeld brengen of ontdekken wat door onvoorzichtigheid, slordigheid en andere 'prioriteiten' - mijn-, steden- en wegebouw - al voorgoed is verdwenen. Dat er veel meer ontdekt zou kunnen worden, is volgens Jeneson wel zeker. Ze kijkt naar Duitsland, waar tijdens de bruinkoolwinnings wel aandacht voor archeologie was en veel meer sporen van bewoning zijn gevonden.

Zuid-Limburg 'dichtbevolkt' onder Rome

Opmerkelijk is ook Jeneson's conclusie dat het Zuid-Limburgse landschap niet gedomineerd werd door grote luxueuze Romeinse villa's, gebouwd met stenen en bewoond door een geromaniseerde of Romeinse elite. „Na de komst van de Romeinen is de steenbouw massaal omarmd. Vooral veel middelgrote en kleine villa's of boerde-

rijen had de regio. Van steen of met een stenen onderbouw. Tot nu toe dacht men dat er in Zuid-Limburg hoofdzakelijk grote stenen paleizen voor de elite waren. De luxe villa was eerder uitzondering.” En lang niet alle grote villa's hadden vloerverwarming. Ook de klei-nere hadden dat. „Niet alles was dus duur, rijk en elitair in Zuid-Limburg. Overwegend sober was het villalandschap. Soberder dan de rest van het Romeinse rijk maar wel rijker dan de rest van Romeins Nederland, omdat Zuid-Limburg het meest geromaniseerde deel van Nederland was.” Dat kwam allemaal door de vruchtbare lössgrond. En door de strategische ligging van Zuid-Limburg tussen Noordzee en Rijn, waar de belangrijke verkeersader Boulogne-Tongeren-Aken-Keulen doorheen liep. Op bereikbare afstand van de belangrijke militaire en administratieve centra aan de grens met Germanen en Bataven, Nijmegen en Bonn. „Voor de komst van de Romeinen woonden hier de Eburonen. Zij waren zelfvoorzienend

en maakten voor hun plaggenhutten gebruik van organisch materiaal zoals hout, struiken, leem, mest en vlechtwerk. Aan de paalkuilen in de grond herken je hun behuizing. Meer is er niet van over.” Met de komst van de Romeinen werd alles compleet anders. „Men gaat anders bouwen. Meestal worden houten huizen op sokkels van steen gebouwd, met een pannendak. Later zie je dat steenbouw meer en meer omarmd wordt.” De officiële hoofdcentra waren Tongeren en Keulen. Maas-tricht, Heerlen, Aken en Jülich waren *vici*, kleine steden van meer dan duizend inwoners. Zij lagen aan de belangrijke verbindingswegen of verkeersknooppunten zoals Maastricht, waar de Maas overgestoken moest worden. „Kleine dorpjes ontstaan spontaan langs wegen zoals Rimburch aan de weg van 'België naar 'Duitsland'. Aan de omvang van grafvelden bijvoorbeeld hebben we kunnen vaststellen dat Heerlen veel groter was dan men tot nu toe dacht.” De 'stenen huizen' werden

hoofdzakelijk op de lössgronden aangetroffen, elders bleef het houten huis het beeld domineren. „Op löss was veel geld te verdienen. Graan groeide er goed op. Graan was de motor voor de Romeinse legers, die de oostgrens van het Romeinse rijk bewaakten. De grote kampen hadden wel zesduizend soldaten, de kleine duizend.” Langs de Rijn in Duitsland en Nederland lag een keten van legerkampen. Deze werden alle-

Löss al vroeg bron welvaart voor Limburg

maal bevoorrad met graan, het belangrijkste basisvoedsel, en ook aardewerk - het verpakkingsmateriaal van de oudheid - uit Limburg. „Zuid-Limburg was door zijn vruchtbare lössgrond de voorraadschuur van de Romeinse grenssoldaten en de bestuurscentra Nijmegen en Bonn. Zoals Egypte met zijn vruchtbare Nijldelta de voor-

raadschuur was voor de hoofdstad Rome.” De transformatie van de autarkische, in zichzelf gekeerde agrarische gemeenschap naar een geromaniseerd onderdeel van het grote Romeinse rijk met zijn markteconomie ging betrekkelijk snel en was ingrijpend. „De Eburonen gooiden eerst nog de kont tegen de krib, maar gingen uiteindelijk ook voor de markt werken. Er was goed geld te verdienen.” Dat hadden ook tal van anderen in de gaten. „Graanhandelaars kwamen op.” Daarnaast keerden gepensioneerde soldaten na hun diensttijd terug naar Zuid-Limburg, om er als boer te beginnen. „Maar ook gelukszoekers van buiten Limburg kwamen hierheen. Er was veel werk op het land.” Met een nog grotere invasie van nieuwe bewoners en een veel meer ingrijpende transformatie van landschap en economie zou Zuid-Limburg geconfronteerd worden toen steenkool werd gevonden onder de löss, eind negentiende eeuw. Na het gele goud (tarwe), ditmaal het zwarte goud.